

عنوان: تأثیر دعای دسته جمعی بر سلامت فرد و جامعه

استاد راهنما: سرکار خانم منیژه هاشم خانی

مؤلفان: خانم‌ها:

۱- فاطمه اسدی

۲- فاطمه حیدری‌راد

۳- زهرا خزائی

۴- کوثر عرب‌جودانه

۵- فهیمه علیشاهی

حوزه علمیه حضرت فاطمیه (س)

استان البرز

چکیده

دعا یکی از سرمایه‌های بسیار ارزنده از حقایق مسلم اسلام است. حقیقتی که انسان را از تاریکی و ظلمت خارج و در عرصه‌ی حضور و روشنایی وارد می‌نماید. خستگی را از تن بیرون آورده و نشاط و شادابی را افزونی می‌بخشد. در هنگام گرفتاری تسلی‌بخش است. از تسلط یافتن یأس و افکار تشویش‌آمیز و خطرناک بر انسان جلوگیری می‌کند. در تمام مراحل سخت و هراس‌انگیز این دعاست که به انسان ایستادگی و بردباری می‌بخشد. این تحقیق کتابخانه‌ای است و به توصیف و تحلیل مطالب پرداخته شده است. دعا دارای آثار گوناگونی است که شناخت این مهم، ما را در نزدیک شدن به خداوند یاری می‌نماید. از جمله آثار دعا می‌توان به آثار فکری، قلبی، عاطفی، رفتاری، جسمی، اجتماعی و آموزشی دعا اشاره نمود. بنابراین دعا، کلید رحمت خداوند واقع شده است.

کلیدواژه: دعا - تأثیر - فرد - جامعه - سلامت

طرح تحقیق

الف) تعریف و تبیین موضوع

دعا در لغت به معنای صدا زدن، به یاری طلبیدن و حاجت خواستن است؛ در اصطلاح گفتگو با حق تعالی به نحو طلب حاجت و درخواست حل مشکل از درگاه اوست. دعا یک نوع عبادت و خضوع و بندگی در مقابل معبود یگانه‌ی هستی است؛ همان گونه که همه‌ی عبادات در زندگی انسان تأثیر دارند، دعا نیز بر زندگی انسان، اثرگذار خواهد بود.

انسان برای تقویت اراده و برطرف کردن ناراحتی‌ها به پشتوانه‌ای نیاز دارد، دعا چراغ امید را در انسان روشن می‌سازد و پاسخی است به یک نیاز اصلی و اساسی انسان که برخاسته از فطرت و خمیرمایه‌ی آدمی است که بدون آن روحش آرام نمی‌گیرد.

این مسأله در علومی مانند عرفان، روانشناسی و اخلاق از زوایا و دیدگاه‌های مختلف قابل بررسی و تحقیق است که هر کدام به بعدی از ابعاد تأثیر دعا در همان رشته‌ی خاص پرداخته است. این تحقیق بر اساس تأثیر دعای دسته جمعی بر سلامت فرد و جامعه انجام شده است.

ب) اهمیت و ضرورت موضوع

دعا دارای اهمیت ویژه‌ای است که در قرآن نیز به این امر تأکید شده و معصومین - علیهم السلام - نیز در بسیاری از احادیث خود به این امر تأکید نموده و حتی گاهی در قالب دعا آموزش‌هایی را به مردم می‌دادند که به کارگیری آن در زندگی‌شان مؤثر بود، اما متأسفانه گاهی بعضی از افراد که از اهمیت و آثار آن اطلاعی ندارند تأثیر آن را انکار نموده، آن را به عنوان وسیله‌ی تخدیر و عامل رکود و کاهلی تعبیر نموده‌اند. در جامعه‌ی کنونی که دشمن از هر طرف افکار و اندیشه‌های افراد جامعه را هدف قرار داده و تلاش در تخریب و سست نمودن بنیادهای اعتقادی و ارزش‌های نجات بخش اسلام دارد، ضرورت توجه به مسائل اعتقادی و باورهای مذهبی جوانان و تربیت دینی آن‌ها از اهم امور جامعه است.

اگر این امر مورد بررسی بیشتر قرار نگیرد آن‌ها که حقیقت و روح دعا و اثرات آن را نشناخته‌اند از بهترین لذات معنوی محروم گردیده و تکیه گاه خود را از دست داده و روحشان در برابر حوادث و ناملایمات زندگی آسی پذیرتر می‌شود.

(پ) اهداف و فوائد تحقیق

هدف از این تحقیق شناختن و شناساندن حقیقت دعا و بیان آثاری است که در دعا وجود دارد در حالی که مردم از آن غافلند و استفاده از قدرت دعا در زندگی با آگاهی از آداب دعا و آثار فردی و اجتماعی دعا است.

اجتماعی که در آن ضرورت دعا احساس نمی‌گردد معمولاً از فساد مصون نخواهد بود؛ چرا که در شرایط پرمخاطره‌ی امروز آن‌چه که می‌تواند قلب‌های پرتلاطم جوانان را آرامش و قرار ببخشد ارتباط با خداست و آن‌چه که می‌تواند آنان را از مهلکه به سلامت بیرون ببرد، پرورش باورهای اعتقادی و دینی آن‌ها است؛ دعا می‌تواند زمینه‌ی چنین پیوند و ارتباط معنوی را فراهم کند. اگر کسی از دعا و آثار آن شناخت کافی داشته باشد اطمینان قلب پیدا می‌کند و بر شعور و باور و ایمانش افزوده می‌گردد.

این تحقیق با اشاره به تأثیرات دعا در زندگی می‌تواند مورد استفاده‌ی تمام اقشار جامعه قرار گرفته و در محافل سخنرانی و کتاب‌خانه‌ها به کار گرفته شود.

(ت) پیشینه موضوع

موضوع دعا از جمله موضوعاتی است که از زمان خلقت آدم و حوا وجود داشته است، همان طور که از آیات و روایات استفاده می‌گردد تمام پیامبران و ائمه -علیهم السلام- بر این امر اهتمام می‌ورزیدند قرار گرفته که از جمله‌ی آن‌ها تفسیر نمونه، المیزان، مجمع البیان و ... می‌باشد. در کتاب‌های روایی هم‌چون اصول کافی، بحار الأنوار و وسائل الشیعه نیز روایاتی از ائمه -علیهم السلام- پیرامون مسأله‌ی دعا جمع آوری شده است که به طور کلی به این موضوع پرداخته‌اند.

از جمله کتاب‌های اخیر که به مسأله‌ی دعا پرداخته‌اند عبارتند از:

کتاب آیین نیایش اثر ابراهیم غفاری، انتشارات بنیاد پژوهش‌های اسلامی که در ۵ بخش گردآوری شده است؛ بخش اول آن فضیلت و اهمیت دعا و نیایش را بیان نموده و در بخش‌های بعدی آداب و شرایط دعا را بیان نموده است و پیرامون آثار دعا مطلبی را بیان نکرده است.

کتاب دعا از دیدگاه قرآن و روایات تألیف آیت الله بیوک خاتمی زنجان، انتشارات ائمه - علیهم السلام- در ۶ باب گردآوری شده است؛ این کتاب مطالب خوبی پیرامون دعا و آداب آن ذکر نموده بود ولی متأسفانه به آثار دعا که امروزه بسایر اهمیت دارد پرداخته نشده است.

کتاب پژوهشی در نیایش‌های قرآن کریم از علی باقری؛ انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در ۳ بخش به بررسی و تحلیل آیات مربوط به دعا پرداخته است و آماری از مجموع آیات مربوط به دعا به صورت دسته بندی کردن آیات به دست آورده است. در این کتاب نیز به تأثیر دعا اشاره‌ای نشده است. ما در این تحقیق درصددیم به بررسی تأثیر دعا در زندگی انسان که کمتر مورد توجه قرار گرفته بپردازیم.

ث) سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی: تأثیر دعای دسته جمعی بر فرد و جامعه چیست؟

۲- تأثیر دعا در زندگی فردی انسان چیست؟

۳- تأثیر دعا در زندگی اجتماعی انسان چیست؟

۴- چه عواملی در استجابات دعا موثر است؟

ج) روش تحقیق

این پژوهش توصیفی و هدف آن کاربردی می‌باشد و جمع آوری مطالب و اطلاعات آن به شیوه‌ی کتابخانه‌ای و با رجوع به اسناد و مدارک معتبر است و همچنین در ردیف پژوهش‌های دینی است.

بنی قریظه دچار لغزش شد و از سر بی دقتی طرح پیامبر (صلی الله علیه و آله) را درباره یهودیان بنی قریظه افشا نمود.

او پس از آگاهی نسبت به خطای خویش، بی درنگ به مسجد آمد و هفت یا پانزده شبانه روز خود را به یکی از ستون‌های مسجد بست؛ تا این که خداوند توبه او را پذیرفت.^۱

یکی از مطالبی که در زمینه دعا در مسجد، ممکن است مورد بحث قرار گیرد، این است که دعا در مسجد می‌تواند به صورت فردی یا جمعی برگزار شود. بر پایه روایاتی که از پیشوایان دین در دست است، برگزار نمودن جلسات دعا به صورت دسته جمعی، چنانچه آسیبی به اخلاص نرساند، مطلوب و پسندیده است.

از آنچه گذشت روشن می‌شود که در صدر اسلام مسلمانانی که دچار خطا و لغزش می‌شدند و خود را نیازمند به لطف و احسان ویژه خداوند می‌دانستند، به مسجد پناه می‌آوردند؛ زیرا این جایگاه مقدس را جلوه گاه رحمت خاص خداوند مهربان می‌دانستند. این باور مسلمانان مورد تأیید پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز قرار گرفته بود. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، خود خبر پذیرش توبه ابولبابه را به ام سلمه داد. هنگامی که او این خبر را از کنار مسجد به ابولبابه داد، مردم هجوم آوردند که ریسمان از دست‌های ابولبابه بکشایند. ابولبابه گفت: نه! باید رسول خدا (صلی الله علیه و آله) بیایند و ایشان ریسمان را بکشایند. پیامبر (صلی الله علیه و آله) هنگامی که برای نماز صبح به مسجد رفتند، ریسمان ابولبابه را باز کردند.^۲ به علاوه، ابولبابه گفته است: آنگاه که پیامبر (ص) از ماجرای به مسجد رفتن من آگاه شد، فرمود: «رهاش کنید تا خداوند هر چه می‌خواهد درباره او حکم فرماید».^۳

برگزاری این گونه مجالس در مسجد به طور منظم و متناسب با حال نمازگزاران مسجد از جنبه‌های تربیتی خوبی نیز برخوردار است. این مجالس پرفیض زمینه آشنایی و انس مؤمنان با فرهنگ پر بار دعا را فراهم می‌آورد. جذابیت بخشیدن به این برنامه‌ها و به ویژه سودمند و کوتاه برگزار نمودن آن، می‌تواند باعث

^۱. مغازی، محمد بن عمر واقدی، ص ۳۸۳ و ۳۸۴

^۲. همان، ص ۳۸۴

^۳. همان، ص ۳۸۳

جلب شمار بیشتری به دعا باشد. اشکالی که گاه در مورد مجالس دعا در مسجد مشاهده می‌شود، طولانی برگزار نمودن آن است. این امر می‌تواند به گرمی و رونق مجالس دعا آسیب برساند. همچنین جا دارد در مجالس دعا از دعاهای گوناگونی که از پیامبر (صلی‌الله علیه و آله) و اهل بیت او (علیه السلام) به یادگار مانده، استفاده شود. انتخاب دعاهای متعدّد، مجالس دعا در مسجد را از حالت یکنواختی بیرون می‌آورد و باعث می‌شود مردم با بخشی از گنجینه‌های ارزشمندی که متأسفانه مهجور مانده، آشنا شوند.

در ارتباط با مجالس دعا در مسجد، این نکته نیز شایان توجه است که زمان برگزاری این مجالس را باید به گونه‌ای تنظیم نمود، تا آنان که تنها فرصت حضور در مسجد برای انجام نماز جماعت را دارند، با مشکلی روبه‌رو نشوند؛ به عنوان مثال: هر گاه این گونه مجالس در فاصله میان نماز مغرب و عشاء برگزار شود، طبیعی است آنان که مایل به شرکت در آن نباشند، از حضور در نماز جماعت نیز خودداری خواهند کرد. از این رو شایسته است تنظیم این برنامه‌ها به گونه‌ای باشد تا به شکوه صف‌های نماز جماعت آسیبی وارد نیاید.

نتیجه‌گیری

دعا، طلب حاجت از غنی بی‌نیاز است که می‌تواند این موجود کمال‌خواه و سعادت‌طلب را که در مسیر زندگی خویش به دنبال شاهراهی جهت نائل آمدن به کمال و سعادت حقیقی خود است برساند. بهترین راه ممکن برای رسیدن به مقصود به‌طوری که خداوند، دستگیر لحظه به لحظه‌ی انسان باشد، همان راه دعاست. دعا روح، تکبر و غرور، که موجب بدختی و سقوط هر انسان را از دعاکننده دور نموده و روح تواضع و فروتنی که خواسته‌ی شرع مقدس اسلام است را جایگزین آن می‌گرداند. دعا هنگامه‌ای است که احساس و ادراک می‌آفریند. بر شعور، باور و ایمان می‌افزاید، رشد و حیات را موجب می‌گردد، زمینه‌ساز آرامش و طرد پوچی‌ها و بی‌اصلاتی‌ها و در کل روح زندگی می‌شود. در این تحقیق به این نتیجه رسیدیم که دعا نیز آداب مخصوص به خود را دارد که با رعایت آن می‌توان از آثار پر برکتش در زمینه‌های مختلف زندگی بهره‌مند شد.

فهرست منابع

*قرآن.

* نهج البلاغه، ترجمه فیض الاسلام اصفهانی، ۱۳۶۵ ش، سپهر، تهران.

۱. انصاریان، حسین، ۱۳۸۲ ش، توبه آغوش رحمت، قم، دارالقرآن.

۱۰. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۸۲ ش، لغت نامه دهخدا، تهران، مؤسسه انتشارات و جهاد دانشگاهی.

۱۱. طباطبایی، محمد حسن، ۱۳۷۴ ش، تفسیر المیزان، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه.

۱۲. علی بن موسی، ابن طاووس، ۱۳۷۶، اقبال الاعمال، قم، مرکز النشر التابع المکتب الاعلام اسلامی.

۱۳. عمید، حسن، ۱۳۷۴ ش، فرهنگ عمید، تهران، امیرکبیر.

۱۴. غفاری، ابراهیم، ۱۳۸۰ ش، آیین نیایش، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی.

۱۵. غفاری ساروی، حسین، آیین بندگی و نیایش، بنیاد معارف اسلامی.

۱۶. فرحزاد، حبیب اله، ۱۳۹۳ ش، دعا و اسرار اجابت، انتشارات عطش.

۱۷. کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۳۶۵ ش، اصول کافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

۱۸. گاس، رابرت؛ برهوی، کاتلین، ۱۳۸۲ ش، سرود خوانی معنوی مقدس کردن زندگی، ترجمه ایران نژاد، تهران، نسل نواندیش.

۱۹. مایکل، آرگایل، ۱۳۸۳ ش، روانشناسی شادی، مترجمان، حمید طاهر دوست، مسعود گوهری، فاطمه بهرامی، حسن بالاهانگ، اصفهان، واحد جهاد دانشگاهی.

۲. السرخسی، محمد بن احمد بن ابی سهل شمس الائمہ، ۱۴۱۴ ق، المبسوط دارالمعرفه، بیروت.

۲۰. مجلسی، محمدباقر، ۱۳۶۲ ش، بحارالانوار، تهران، دارالکتب اسلامی.

۳. بحرانی، حسن بن شعبه، ۱۳۷۶ ش، تحف العقول، ترجمه علی اکبر غفاری، تهران.

۴. بلخی، جلال الدین محمد، مثنوی معنوی مولانا.

۵. پاندر، کاترین، ۱۳۸۸ ش، قدرت دعا، ترجمه مینا اعظامی، تهران، خانه تابش.

۶. حسام الدین، علی (متقی هندی)، ۱۴۱۹ ق، کنزالاعمال، بیروت، دارالکتاب العلمیه.
۷. حر عاملی، محمد بن حسن، ۱۳۷۴ ش، وسائل الشیعہ، مترجم محمدرضا جلالی، قم، مؤسسه اهل البيت (علیہم السلام)، الاحیاء التراث.
۸. حلی، احمد بن فہد، ۱۳۸۳ ش، عدہ الداعی و نجاح الساعی، قم، بنیاد معارف اسلامی.
۹. خمینی، روح الہ، ۱۳۹۲ ش، تاریخ معاصر ایران از دیدگاه امام خمینی (رہ)، تہران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رہ).
۲۱. _____، ۱۳۸۵ ش، عین الحیاء، قم، بوستان کتاب.
۲۲. مطہری، مرتضی، ۱۳۶۹ ش، بیست گفتار، تہران، صدرا.
۲۳. مغازی، محمد بن عمر، ترجمہ مہدی دامغانی، تہران، محمود.
۲۴. مہدوی، سمیرا، ۱۳۹۰ ش، تأثیر دعا در زندگی انسان، تحقیق پایانی سطح دو، چاپ شدہ، حوزه علمیه زینبیہ البرز.
۲۵. نوری، میرزا حسن، ۱۳۶۸ ش، مستدرک الوسایل، قم، مدرسہ اهل البيت علیہم السلام.